

Esej pro soutěž Ius et Societas 2014

PRAVIDLA LŽI V TRESTNÍM PRÁVU

Pavel Kotlán

Studijní obor: Právo

Škola studia: Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně

Prohlašuji, že jsem esej na téma „Pravidla lži v trestním právu“ zpracoval sám a uvedl všechny použité prameny. Dávám souhlas s prvním zveřejněním své eseje vyhlášovateli nebo spolupracujícími institucemi v papírové nebo elektronické podobě.

.....

Je s podivem, jak chaoticky a nesystémově jsou v (trestním) právu užívány termíny lež a pravda resp. nakolik neočekávaně jsou vyvozovány negativní právní důsledky při lživém tvrzení. Pokusím se poněkud poodhalit tajemství labyrintu lži v trestním právu a definovat jakási pravidla lži.¹

Pravda a lež

V zásadě je ve společnosti uznáváno, že lhát se nemá. Ovšem tato zásada – jak to tak bývá – má celou řadu výjimek a rozhodně neplatí absolutně. Pokud někdo zalže o nevěře, není jednoznačně odsuzován. Rozhodně je chápán nemocný/umírající, který lže blízkým o svém zdravotním stavu proto, aby je netraumatizoval. Postarší dámě se také neříká, že vypadá starší, než jaký věk má apod. V běžném životě je tedy celá řada lží, které jsou společností (nebo její významnou částí) tolerovány. Společenský konsensus o tom, co je „správná“ lež, prostě chybí.

A totéž lze říct i o právu. Některé lži jsou trestány, jiné nikoliv. Rozhodně neplatí, že pravda nemůže za určitých okolností vyvolat negativní právní následek pro toho, kdo ji uvedl. Vzpomeňme na tzv. aféru Bartončík z počátku 90. let 20. století, kdy bylo porušeno předvolební moratorium Janem Rumlem (Jan Ruml – parafrázujeme-li slova Smrti z Cimrmanovy hry Vizionář - nejen naznačil, že Josef Bartončík byl pozitivně lustrován).² Stěží lze přijmout argument, který nedávno Jan Ruml při komentování svého tehdejšího jednání v jakémsi rozhovoru uvedl – totiž, že říkat pravdu je vždy správné. Není. A není ani vždy po právu.

V trestním právu využívá lež přímo státní aparát – policie může klamat o své totožnosti či činnosti,³ a použití agenta není ničím jiným než vysoce sofistickou lží.⁴ Tolik jenom budiž řečeno na úvod, aby bylo zřejmé, že lež nerovná se protiprávní čin.

---

¹ Přiznávám, že jsem si sousloví Pravidla lži „vypůjčil“ ze stejnojmenného českého filmu o drogově závislých. Dobrovolně vytvořená skupina (bývalých) drogově závislých si v rámci terapie nastavila komunikační pravidla o tématech, o kterých se neříkala pravda – tj. pravidla lži.

² Tato pravdivá, ovšem neoprávněně pronesená informace pravděpodobně způsobila výrazné zhoršení volebního výsledku KDU-ČSL v parlamentních volbách roku 1990. MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*. II. Díl. Období 1938-2004, Brno: Doplněk 2005, s. 1434.

³ Viz zejména ustanovení §§ 74 a 75 zákona č. 273/2008 Sb., o policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

⁴ § 158e trestního řádu.

Sankce za lež v trestním právu mají za účel chránit zejména osobnostní práva, výkon veřejné správy, majetek soukromoprávních i veřejnoprávních subjektů, ekonomickou stabilitu a zájmy státu. Případy lži jsou postihovány různým způsobem. Někdy záleží na procesním postavení osoby či fázi trestního řízení, jindy zase na závažnosti jednání a následku. Tak kupříkladu: obviněný může lhát téměř neomezeně, zatímco svědek vůbec. Nebo: oklame-li pachatel poškozeného a získá tím třeba částku 5000 Kč, bude potrestán za trestný čin podvodu; bude-li předmětem jeho útoku částka 4000 Kč, jedná se jen o přestupek atp.⁵

Rozdílnost konstrukce civilněprávních a trestněprávních předpisů musí nutně působit v hlavách občanů zmatek - a to se týká i pravidel lži. Pokud se chci domoci svého práva (civilní) žalobou, mohu užít (já i protistrana) široké spektrum lží (včetně padělání soukromých listin), aniž by to mohlo mít jiný následek než neúspěch ve sporu. Naproti tomu v trestním řízení se - s výjimkou osoby, proti které se řízení vede - vystavuje každý lhaním trestní sankci. To může vést k podivuhodným právním situacím. Představme si žalobce, který v civilním řízení „dopomůže“ svému nároku tím, že vyhotoví padělek smlouvy o půjčce, aby měl důkaz o tom, že žalovanému skutečně půjčil. Pravost této listiny samozřejmě vehementně brání, a protože je účastníkem řízení, je jeho lež beztrestná. Tento žalobce zároveň podá trestní oznámení na onoho žalovaného pro podezření z trestného činu podvodu (údajně si od něj půjčil za situace, kdy věděl, že nebude moci půjčku vrátit). V trestním řízení oznamovatel/poškozený (žalobce z civilního řízení) při výpovědi svědka uvede na dotaz policejního orgánu, zda je smlouva o půjčce pravá, že nikoliv, že si ji jen padělal pro potřeby civilní žaloby. Tím se vyhne křivému svědectví a - jak prohlásil Jan Werich - jede se dál močálem černým, podél bílých skal. Je snad takový koncept pravidel lži odrazem právní jistoty? Ovšem toto srovnání civilního a trestního procesu již poněkud vybočuje z rámce tématu.

Co je to vlastně lež?

Ministr: „To byla jediná otázka, na kterou jsem jim mohl dát jasnou, prostou, přímou a pravdivou odpověď.“

---

⁵ Přestupek proti majetku dle § 50 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. In: ASPI [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

Sir Humphrey: „Ano, Vaše odpověď byla vsutku jasná, prostá a přímá, přesto nastanou jisté potíže, máme-li ji po právu přisoudit čtvrtý z přívlasků, které jste užil, ješto přesná korelace mezi informací, jak jste ji předal, a fakty – nakolik mohou být interpretována a identifikována – je pohřichu taková, že vytvoří mnohé problémy, a to gnoseologického charakteru, tak, že zatíží logické a sémantické struktury jazyka břemenem mnohem těžším, než mohou podle rozumného očekávání unést.“

Ministr: „Co to říkáte?“

Sir Humphrey: „Vy jste jim zalhal.“

Část dialogu mezi ministrem a jeho tajemníkem ze slavného britského seriálu Jistě, pane ministře nám ilustruje, jak barvitě lze popsat lež. Ovšem i zákonodárce projevuje určitou kreativitu, když pro popsání lži užívá různé termíny – nepravdivý, klamavý či hrubě zkreslený. Jakoby se zákonodárce bál výrazu lež; používá termín „nepravdivý“ a „nepravda“ namísto kratšího a intuitivnějšího „lživý“ a „lež“. Snad jen v souvislosti s ochranou označení zeměpisného původu užil termín lživý, a to ještě nadbytečně.⁶ Čestnou výjimkou je v trestních předpisech ustanovení § 345 trestního zákona (křivé obvinění), kde je užit výraz „lživě“. Nevím, zda tvůrce (trestních) zákonů měl za to, že výraz nepravdivý je třeba vykládat jako ne nutně vědomý rozpor se skutečností, a proto jej zvolil místo vhodnějšího termínu lež. Pokud tomu tak je, je tato argumentace - minimálně v trestním právu - lichá (no, s trochou ironie bych mohl říct „nesudá“). Trestní zákon totiž zásadně trestá vědomé protiprávní jednání, takže přirozeně každé jednání, kde je sankcionována nepravda/lež, je vědomým. V trestním zákoníku je zbytečně uváděn – v nerozlučné dvojici s pojmem „nepravdivý“ – pojem „hrubě zkreslený“, který má údajně vystihovat uvádění mylných a neúplných informací o podstatných a důležitých okolnostech, vedoucích k zásadně nesprávným závěrům.⁷ Z této parafráze komentáře k trestnímu zákoníku by stačilo konstatovat, že se jedná o uvádění mylných informací. Vše ostatní je balast, který můžeme odstranit správným výkladem pojmů (o tom za chvíli, v dalším textu). No a uvádění mylných informací je prostě jen uvedení lži – tedy termín nepravdivý úplně postačuje.

---

⁶ Část ustanovení § 23 písm. c) zákona č. 452/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů zní: „...jakémukoliv jinému lživému nebo klamavému údaji o zeměpisném původu.“ Pojem klamavý nepochybně znamená totéž co lživý.

⁷ Např. ŠÁMAL, Pavel - PŮRY, František - RIZMAN, Stanislav: *Trestní zákon. Komentář. II.* Díl. Praha: C.H.Beck2004, s. 806, 1489 aj.

Definice relevantní lži

Za lež považujeme vědomě uvedený rozpor se skutečností. Pokud se týká lži, která je relevantní pro následky v oblasti trestního práva, jedná se o uvedení vědomého rozporu se skutečností – ať už je vetknutý do slov, listin či věcí, který má určitou kvalitu a za daných okolností význam.

V této definici je každý výraz důležitý. Především nelze – jak již bylo naznačeno – sankcionovat rozpor nevědomý, protože pak by absentoval zákonný znak trestného činu (zavinění). Lež nemusí nést pouze podobu slova mluveného, ale může být i v podobě písemné či doslova zhmotnělé.⁸

Ne každá lež je dostatečně přesvědčivá, aby vyvolala trestněprávní následek. Průhledná a snadno ověřitelná mylná informace zpravidla nevyvolává následek v podobě škody u trestného činu podvodu; jednostranný padělek bankovky, na jehož druhé straně je bílá plocha, může být stěží trestné jako padělání peněz apod. Výstižně a přiměřeně popisuje kvalitu lži prvorepublikový judikát, který říká, že lež nemusí být „zvlášť úskočná a záludná“, stačí že „nelze na první pohled a bez předchozího pátrání poznati a jež je způsobilé vyvolati nesprávnou představu a vzbuditi víru v pravdivost u oklamané osoby“.⁹

Lež za různé situace může mít různý význam. Např. lživá informace svědka o rodinných poměrech obviněného při vyšetřování trestného činu zkrácení daně asi stěží bude klasifikována jako křivé svědectví. Bude-li však předmětem řízení násilný trestný čin na členu rodiny, je význam lži diametrálně odlišný. K tomuto výkladu relevantní lži (tj. nutná přítomnost kvality a významu) nás opravňuje, resp. zavazuje subsidiarita trestní represe, která předpokládá uplatnění trestní odpovědnosti jen v případech společensky škodlivých a mimo trestní právo nedostatečně postižitelných.¹⁰

V některých případech považoval zákonodárce uvedení lži za natolik závažné, že její kvalitu nebo význam presumuje už v samotném výroku, listině či věci. Kvalita lži je téměř „zaručena“ zejména při informacích podávaných osobou s odbornými znalostmi – výpověď znalce nebo tlumočnicka před soudem (§§ 346 a 347 trestního zákoníku) či lékařské výstupy, jež jsou adresovány veřejnému orgánu (§ 350 trestního zákoníku). Peníze a jiné platební prostředky jsou natolik výsostnou oblastí zájmu státu,

---

⁸ Pro úplnost dodávám, že lze postihnout i lež v datech počítačového systému – viz např. § 120 nebo § 230 trestního zákona.

⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp.zn. NsZm II 395/26. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

¹⁰ Viz ustanovení § 12 odst. 2 trestního zákoníku.

že se v zásadě automaticky předpokládá, že jakékoliv jejich padělání (nebo vědomé užití padělaných) je významné. Ovšem to samozřejmě neznámá, že u lživé výpovědi znalce nebo lživém tlumočení, nemusí být prokázán význam pro projednávaný trestný čin; případně, že není nutné trvat na minimální kvalitě padělku peněz. Důvodem pro tyto presumpce v místy tradičních a často nesystematických řešeních, která zákonodárce používá, jsou zejména veřejný zájem a hospodářská stabilita státu.

Presumovaná kvalita a význam lži mají výrazný vliv na rozsah trestní represe. Naproti tomu existují – jak bude dále rozvedeno – některé termíny, jež mají vliv jen zdánlivý. Vůbec nijak nerozšiřuje rozsah skutkových podstat podvodů termín „hrubě zkreslený“¹¹ a naopak termín „podstatný význam pro rozhodnutí“ nezužuje rozsah křivého svědectví.

Lže? Svrhněme ho ze skály!

Křivé (falešné) svědectví je velmi tradičním a tvrdě trestaným jednáním. Již staří Římané jej trestali svržením z proslulé Tarpejské skály.¹² Křesťanství, na jehož základech stála ve středověku a novověku státní moc evropských států, v tomto náhledu pokračuje – vždyť jedna ze zásad Desatera Božích přikázání zní: „Nevydáš proti bližnímu svému křivého svědectví“. Stát tedy odedávna nehodlal tolerovat lhaní soudní moci.

I současný trestní zákoník je poměrně přísný – v případě způsobení vážné újmy může být lhář potrestán až deseti lety odnětí svobody (§ 346 odst. 3 trestního zákoníku). Základní skutková podstata trestného činu křivého svědectví (§ 346 odst. 2) „upřesňuje“, že se musí jednat o lež, která má „podstatný význam pro rozhodnutí“. Komentář trestního zákona pak interpretuje, že se nemusí jednat o okolnost, která má rozhodující význam, nýbrž postačí, že je to okolnost, kterou musí příslušný orgán vzít v úvahu při řešení otázky, o níž má rozhodovat.¹³ To jsou po mém soudu poněkud zbytečné slovní hrátky. Ze shora načrtnuté definice lži (která je formulována v souladu s pojetím subsidiarity trestní represe) vyplývá, že relevantní lež musí být kvalitní – tj. musí mít způsobilost oklamat, a za daných okolností významná (u křivého svědectví tedy významná pro rozhodnutí). Místo dikce

---

¹¹ Viz např. speciální podvody v §§ 209-212 trestního zákoníku.

¹²KINCL, Jaromír – SKŘEJPEK, Michal – URFUS, Valentin. *Římské právo*. Praha: C.H. Beck 1995, s. 328.

¹³ ŠÁMAL, Pavel - PŮRY, František - RIZMAN, Stanislav: *Trestní zákon*. Komentář. II. Díl. Praha: C.H.Beck2004, s. s. 1044.

trestního zákona: „kdo jako svědek... uvede nepravdu o okolnosti, která má podstatný význam pro rozhodnutí“, bych proto směle a jednoduše uvedl: „kdo jako svědek... bude lhát“. Neodpustím si opět jednu poznámku, která se týká rozkolísání právní jistoty v mysli občana. Pokud svědek zalže ve výslechu svědka, dopustí se trestného činu; pokud v podaném vysvětlení (dle § 158 odst. 6 trestního řádu), jedná se pouze o přestupek.¹⁴ To je přece neuvěřitelně matoucí, že vypovídám na policii dvakrát o tomtéž, vždy řádně poučen, jednou jsem spáchal trestný čin (třeba i s hrozbou trestní sazby deseti let) a jindy přestupek (kdy mě postihne nanejvýš nevysoká pokuta).

Protikladem trestání lži svědka je v moderní demokratické společnosti zásada, že nikdo nesmí být nucen k přiznání, a z ní de facto vyplývající právo obviněného (i podezřelého) lhát.¹⁵ Pokud obviněný křivě nenařkne jiného z trestného činu, může víceméně uvádět jakékoliv lži, samozřejmě včetně padělání různých (soukromých) písemností.¹⁶

Ty tyto dva základní náhledy (tj. na svědka a obviněného) se snadno mohou střetnout a také střetávají, pokud domnělý svědek má určitý podíl na trestném činu (tak dejme tomu případ muže na ulici, který byl zdánlivě náhodným svědkem útěku lupičů z banky, ovšem ve skutečnosti jim „kryl záda“).¹⁷ Orgán činný v trestním řízení nutí tohoto „svědka“ vypovídat, protože o jeho podílu na trestném činu neví. „Svědka“ má pak čtyři možnosti – (pod hrozbou pořádkové pokuty) říct pravdu a usvědčit tak sám sebe, mlčet a vystavit se postihu za nesplnění povinnosti svědčit, mlčet a odvolat se na své právo nevypovídat (aby si nezpůsobil trestní stíhání) nebo lhát. Nejméně kontroverzní možnost – využití práva mlčet - v podstatě může způsobit ohrožení jeho vlastní osoby trestním stíháním. Ono sice platí, že je lépe mít dobrého svědka než špatného obviněného, avšak nepochybně tímto mlčením přitáhne na sebe pozornost vyšetřujícího nebo vzbudí pochybnost u soudu.

Dalším problémem jsou výpovědi osob, které mají vztah k obviněnému – tj. blízká osoba nebo obhájce. Blízká osoba má právo proti obviněnému

---

¹⁴ Přestupek křivého vysvětlení dle § 47a zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

¹⁵ Viz zejména čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod nebo § 33 odst. 1 a § 92 odst. 2 trestního řádu.

¹⁶ Zajímavé je, že i ten, o kom se domníváme, že je pachatel, může být někdy oklamán stran svého jednání. Nepřímý pachatel využije tohoto zdánlivého pachatele jako tzv. živý nástroj, aby jeho prostřednictvím dosáhl určitého neoprávněného prospěchu. Viz § 22 odst. 2 trestního zákoníku.

¹⁷ Nejvyšší soud potvrdil, že i tento zdánlivý svědek (v podstatě potenciální pachatel, proti kterému, ale nebylo zahájeno trestní stíhání), nesmí být žádným způsobem donucován k přiznání. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.12. 2011, sp.zn. 6 Tz 47/2011. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

nevypovídat (§ 100 odst. 1 trestního řádu) a obhájce, kterým je advokát, povinnost mlčenlivosti.¹⁸ Tedy oba uvedení v zásadě můžou/musí zatajovat pravdivé informace, avšak – pokud promluví - lhát nemohou.¹⁹ Opět se nelze zbavit dojmu, že je to výrazné omezení práva na obhajobu.

Nebylo by ve všech případech, kdy je zjištěn vztah svědka k obviněnému nebo k trestnému činu, vhodnější umožnit takovýmto osobám vypovídat lživě (téměř) ve stejném rozsahu jako obviněnému? Nehledě k tomu, že zákonodárce staví začasť na roveň mlčení/zatajení s (aktivním) uvedením lži, takže není důvod, proč by kromě mlčení nemohl tento svědek i lhát.²⁰ Myslím, že to ani zjištění skutkového stavu nijak výrazně neuškodí, neboť soud stejně hodnotí důvěryhodnost výpovědi i podle vztahu k obviněnému.

Lež a podvod

Podvod je slovo, které je užíváno až nemírně; a ve vztahu k tomu, co je trestný čin, výrazně nepřesně. Skutková podstata je zdánlivě jednoduchá – obohatit se použitím lži. Prokázat však všechny zákonné znaky - především zda se skutečně jedná o lež, zda došlo k obohacení a způsobení škody - už je složitější.

Poněkud stranou zůstává samotná lež, tedy její kvalita a význam. Přitom lež u trestného činu podvodu lze sledovat v její „nejčistší“ podobě, tzn. že musí být dostatečně kvalitní a významná, aby mohla způsobit následek (škodu), a tím se i stát trestnou. Kvalita lži je u podvodu nepochybně dána jakousi interakcí mezi pachatelem a poškozeným. Ne každé uvedení mylné informace je trestné; musí být na takové úrovni, aby byla způsobilá oklamat přiměřeně opatrně jednajícího poškozeného. Vodítkem proto, co je touto přiměřeností, by mohla být různá ustanovení občanského zákoníku.²¹ Musíme mít totiž stále na mysli, že podpůrnost trestního práva se

---

¹⁸ Ustanovení § 21 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

¹⁹ Judikatura praví, že obhájce nemůže s odvoláním na svou povinnost mlčenlivosti lhát (ve prospěch obviněného). Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.1. 2008, sp.zn. 8 Tdo 1148/2007. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

²⁰ Nejen trestný čin křivého obvinění sankcionuje rovnocenně lež a mlčení (§ 346 odst. 2, písm. a) a b)), ale i všechny skutkové podstaty týkající se podvodu (§§ 209-212) nebo základní „únikový paragraf“ při hospodářských trestných činech – zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 254).

²¹ Např. ustanovení § 4 – zde se hovoří o rozumu průměrného člověka, který jedná s běžnou péčí a opatrností, § 980 – deklaruující, že ve vztahu k údajům zapsaným ve veřejném

uplatňuje primárně k tomuto základnímu soukromoprávnímu předpisu. Není důvod, proč by posuzování podvodných situací nemělo mít za východisko právě tato ustanovení občanského zákoníku o průměrné opatrnosti a pečlivosti. Jinými slovy kvalitu lži je třeba odvíjet od způsobilosti obelhat průměrně opatrně jednajícího klamaného. V případě, že se jedná o situaci od průměru se odlišující - zejména v osobě klamaného či okolnostech případu (časový stres, rozrušení apod.)- dochází samozřejmě i k posunu náhledu na to, co je touto opatrností či pečlivostí. Názory Nejvyššího soudu jsou v této otázce značně protichůdné. Na jedné straně se vyjádřil v tom smyslu, že dodržení elementární opatrnosti a pečlivosti (potenciálního) poškozeného je nutným předpokladem trestnosti,²² jindy ovšem dovozuje, že nedodržení „obežretného a obvyklého“ postupu poškozeným, pachatele nevyvíňuje – a to ani ve vztahu k lži vyvratitelné z katastru nemovitostí.²³ Posledně uvedený názor by mohl vést k absurdním důsledkům – poškozený bude mít neúspěch v civilní při (viz uvedený dopad ustanovení § 980 občanského zákoníku), avšak soud mu v trestním řízení přirčí právo na náhradu škody.

Význam lži je možná u trestnosti podvodu záležitostí zřejmější. Víceméně jde o příčinnou souvislost. Pokud v důsledku (kvalitní) lži provede oklamáný dispozici, která má za následek neoprávněný zásah do jeho majetkové sféry a obohacení jiného, lze lež považovat za významnou.

Bohužel se zákonodárce nespokojil s touto vyváženou definicí obecné skutkové podstaty podvodu a v touze po účinnějším postihu určitých nežádoucích ekonomických jevů vytvořil speciální skutkové podstaty podvodu (pojistný, úvěrový a dotační). Ty sankcionují již pouhé uvedení lži, aniž by musel v jejich důsledku nastat škodlivý následek. Zdánlivě tak došlo k zásadnímu posunu vnímání kvality a významu lži ve prospěch poškozených. Ovšem jen zdánlivě. Ve skutečnosti se tak jen mění pokus trestného činu v trestný čin dokonaný. Nutnost prokázat význam lži zůstává zachována, neboť nedůležité lži při zkoumání pojistné události, v žádosti o úvěr či dotaci samozřejmě nelze trestněprávně postihovat. A pokud se týká kvality lži, je zde dokonce pravidlem, že trestné jsou jen lži s vyšší kvalitou. Poškozeným jsou totiž u těchto podvodů banky, poskytovatelé půjček a

---

seznamu se nelze dovolávat neznalosti či § 2912 – odvozuující nedbalost škůdce od očekávání průměrných vlastností v soukromém styku.

²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25.5.2010, sp.zn. 7 Tdo 486/2010. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

²³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp.zn. 5 Tdo 1256/2003. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

dotací a pojišťovny. V tomto kontextu se vyjádřil i Ústavní soud, když uvedl, že podnikatel, který se zabývá poskytováním úvěrů, si musí počínat s péčí řádného hospodáře a nečiní-li tak, je třeba „vážit toto pochybení k tíži věřitele – profesionála“.²⁴ Nároky na jednání podnikatele – zvláště když se to týká předmětu jeho podnikatelské činnosti - jsou prostě vyšší. Nesplní-li je, nemůže se „dovolávat“ trestnosti lži. Není od věci připomenout starou římskou zásadu: „Naturaliter licet contrahentibus se circumcire“ – tj. „při uzavírání smluv se dovoluje podvádět“.²⁵ Moderní doba se samozřejmě od tohoto náhledu poněkud vzdálila, avšak zůstává v mírnější podobě v právu přítomen.²⁶

Druhým pomyslným pólem, kdy se kvalita lži odchyluje od průměru, je jednání osoby, kterou bych nazval „oslabeným spotřebitelem“. Mám tím na mysli spotřebitele, jehož osobní charakteristika nebo životní situace jej činí snadným terčem pro (nezákonné) obohacení jiných osob – nejčastěji přirozeně trestným činem. Oslabení spočívající v samotné osobě spotřebitele je např. stáří, nevzdělanost, právní nevědomí či výše IQ; složitá životní situace by se dala obecně vyjádřit výrazem tíseň (zpravidla finanční), ale např. i závislost na drogách, alkoholu či hracích automatech.²⁷ Klamání takového spotřebitele je výrazně snazší, a proto i pomyslnou laťku kvality sankcionovatelné lži je nutno posunout níže.

Lze oklamat soud?

Specifickou otázkou při posuzování kvality lži je případ, kdy klamaným je soud. Případají v úvahu v zásadě tři možnosti s trestněprávním dopadem. Lhář se může dopustit trestného činu (1) podvodu, (2) poškození cizích práv

---

²⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7.3. 2012, sp.zn. I. ÚS 1826/11. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

²⁵ SKŘEJPEK, Michal. *Poodkryté tváře římského práva: příspěvek aplikaci „Principů“ E.F. Smidaka*. Praha: Havlíček Brain Team 2006, s. 98.

²⁶ Např. ustanovení § 51 zákona č. 90/2012 Sb., o korporacích hovoří o nutnosti pečlivosti a potřebných znalostech statutárního orgánu obchodní korporace; § 5 občanského zákoníku pak o odborné péči u příslušníků určitého povolání nebo stavu; § 1797 občanského zákoníku zase omezuje podnikatele při požadavku zrušení resp. dovolání se neplatnosti smlouvy. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

²⁷ Určité vodítko pro právní vymezení pojmu oslabený spotřebitel by mohla poskytovat část definice lichvy: „...zneužívaje něčí rozumové slabosti, tísně, nezkušenosti, lehkomyšlnosti nebo něčího rozrušení“ – viz ustanovení § 218 trestního zákoníku a obdobně § 1796 občanského zákoníku. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014]. Blíže rozebráno v: KOTLÁN, Pavel: *Trestná činnost a „oslabený“ spotřebitel*. Práce do SVOČ 2014. Brno 2014.

či – je-li v postavení svědka – (3) křivého svědectví v kvalifikované skutkové podstatě. Vždy jde tedy o to, zda je soud nejen klamán, ale i to, zda v důsledku oklamání provede nějakou dispozici s negativním dopadem na poškozeného.

Správným směrem se ubíralo rozhodnutí Nejvyššího soudu, které ke klamání soudu v civilním řízení sporném konstatovalo, že takový soud je místem (autoritativního) nalézání práva – tj. je definičně nemožné, aby byl oklamán.²⁸ V mnoha jiných soudních řízeních soud zjišťuje - jako důsledek zásady vyšetřovací - objektivní pravdu, a je tak rovněž onou autoritou nalézající právo (např. trestní řízení, insolvenční řízení či řízení civilní nesporné).²⁹ Pokud na uvedené aplikujeme nastiňovaná pravidla lži, můžeme také říct, že lhář při klamání soudu (pokud tento nalézá právo) nemůže nikdy dosáhnout dostatečné kvality lživého tvrzení.

K tomu je ovšem nutno doplnit, že v důsledku zásady projednací a koncentrace řízení se soud ve sporném řízení nezabývá lživými skutečnostmi, pokud je protivná strana nerozporuje. I v tomto ohledu však není zpochybněna neoklamatelnost soudu – soud se prostě (včas) nerozporovaným tvrzením nezabývá. Obdobně je tomu u rejstříkového soudu, který v podstatě jen plní registrační povinnost, a zabývá se tak při posuzování návrhů na zápis víceméně pouze formální stránkou.³⁰ Ovšem zde zákonodárce trestá lež jinak: skutková podstata trestného činu zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 254 odst.2, alinea první trestního zákoníku) postihuje lháře již za samotnou lež, která je adresována rejstříkovému soudu (tj. i málo kvalitní lež je trestná). Podobný přístup zvolil zákonodárce i ve vztahu k fungování jiných státních orgánů. Zářným příkladem budiž trestný čin zkrácení daně (§ 240 trestního zákoníku), kdy v zásadě jakákoliv lež týkající se příjmů a výdajů daňového subjektu uvedená do podávaného daňového přiznání znamená trestněprávní sankci. Má to svou vnitřní logiku – v určitých případech, které mají závažný dopad na stát nebo společnost (na ekonomickou stabilitu, pravdivost veřejných registrů apod.), a kde není v silách státní moci kontrolovat pravdivost tvrzení, je

---

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.4.2005, sp.zn. 11 Tdo 229/2004. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

²⁹ Viz např. § 2 odst. 5 trestního řádu, §§ 86 a 131 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, ve znění pozdějších předpisů a §§ 20 a 21 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

³⁰ § 66 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob uvádí, kdy rejstříkový soud může návrh odmítnout. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

kvalita lži (jež už vyvolává nepříznivé následky pro lháře) snížena na úplné minimum. Ovšem, jako i v jiných případech, je udivující nedůslednost, s jakou stát nastavuje pravidla lži. Mám na mysli především katastr nemovitostí. Jeho společenská role při registraci nemovitostí je snad ještě závažnější než u rejstříkového soudu, avšak žádná trestní sankce za samotné uvedení lži v návrhu na vklad neexistuje.

Přesto však existují situace, kdy nalézací soud může být oklamán; je to tehdy, není-li jeho rozhodnutí meritorní, přesto však vyvolává na straně poškozeného určité negativní následky. Jedná se např. o předběžné opatření v civilním řízení³¹ nebo o usnesení soudu v trestním řízení, kterým rozhoduje o vzetí do vazby.³² Soud v těchto případech se nepochybně zaobírá zkoumáním skutkových okolností, avšak nelze říct, že by určitou kvalitní lži nemohl být oklamán. Procedura jeho postupu je jednodušší, v časové tísní a nezabývá se komplexním zkoumáním pravdivosti všech tvrzení. V zásadě nelze říct, že zde soud autoritativně nalézá právo, spíše v dané situaci (kdy věc nesnese odkladu), s maximální možnou rozumností, mezitímně upravuje poměry v daném řízení.

Pokud jsme tedy došli k závěru, že soud ve specifických situacích může být oklamán, je třeba si i říci, zda lze toto oklamání podřadit pod některou skutkovou podstatu trestného činu. U podvodu je nutným předpokladem trestnosti, aby to byl právě klamaný, kdo provádí majetkovou dispozici. To ovšem žádný soud nečiní – soud „jen“ rozhoduje. Pak by připadal v úvahu trestný čin poškození cizích práv (§ 181 trestního zákoníku). Skutečně si lze představit, že v důsledku nemeritorního rozhodnutí oklamaneho soudu, může dojít k vážné újmě poškozeného – kupříkladu bude ve vazbě a jeho rodinný či pracovní život se mezitím zhroutí. Pokud by v této souvislosti vyslovil lež svědek, v úmyslu způsobit jinému vážnou újmu, připadal by v úvahu i postih za kvalifikovanou skutkovou podstatu křivé výpovědi (§ 346 odst. 3, písm. b) trestního zákoníku).

---

³¹ Viz zejména §§ 74-77a občanského soudního řádu. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

³² §§ 67-74 trestního řádu. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

Lži písemné aneb papír (ne)snese vše

V určitých situacích je pro lháře nejvhodnější dosáhnout prospěchu tím, že vetkne lež do papíru. Výsledkem je pak buď listina, kde je lži samotná forma listiny – tj. jedná se o padělek, nebo o takový písemný dokument, v němž je lež „jen“ zakomponována v obsahu.

Samozřejmě ve všech případech připadá v úvahu postih za trestný čin podvodu. Nás zajímá především speciální kategorie listin, kterým zákonodárce přikládá vyšší důležitost - a proto i poskytuje samostatnou ochranu. Ottův slovník naučný výstižně zdůvodňoval nutnost trestněprávního postihu padělání takovýchto listin už před více než sto lety tím, že kdo je „napodobí nebo porušuje, obecnou důvěru a tím i působnost jejich oslabuje“.³³K těmto listinám řadíme především veřejnou listinu a platební prostředky.³⁴ Veřejná listina je definována v ustanovení § 131 trestního zákoníku jako listina, kterou vydal orgán veřejné moci nebo jiný pověřený orgán a která potvrzuje nebo osvědčuje právně významnou skutečnost. Skutková podstata padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348 trestního zákoníku) zahrnuje kromě samotného padělání téměř jakoukoliv dispozici s padělanou listinou. Pokud však pachatel veřejnou listinu „jen“ pozmění, musí se jednat o podstatnou změnu (viz dikce „podstatně změni její obsah“). Z načrtnutých pravidel lži vyplývá, že by zcela postačovala formulace „kdo padělá veřejnou listinu...“ místo stávající „kdo padělá veřejnou listinu nebo podstatně změni její obsah...“ Nepodstatnou (=nevýznamnou) změnu veřejné listiny by přece v důsledku subsidiarity trestní represe nikdo nepostihoval.

Ještě přísněji je trestáno padělání platebního prostředku (viz zejména § 234 neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku), což může být například směnka uplatněná u soudu, ale i příkaz k úhradě vhozený do sběrného boxu. U směnky uplatněné u soudu vzniká zvláštní situace: pachatel klame soud, avšak – ve smyslu toho, co již bylo řečeno – se tím trestného činu nedopouští; zůstává však trestné to, že použil platební prostředek jako pravý.

Touha státu ochránit si to, co je pro něj životně důležité – tj. výběr daní, jej vedla k tomu, že – jak bylo již zmíněno – vetkl kvalitu lži do daňového přiznání. Takže lež v daňovém přiznání – je téměř automaticky kvalitní (vlastně stačí jen vyplnit příslušný daňový formulář) a naopak

---

³³Ottův slovník naučný. Osmý díl. Praha: J.Otto 1894, s. 1039.

³⁴ Ponechme nyní stranou samotné peníze; ty budiž rozebrány v pojednání o lži ve věcech.

zjišťujeme jen její význam. Podá-li tak kdokoliv daňové přiznání, v němž je zahrnuta lež směřující k neoprávněnému prospěchu daňového subjektu, je spáchán trestný čin. S výběrem daní a vůbec s veřejným zájmem na správnosti dokladů o hospodaření ekonomických subjektů, pak souvisí podobným způsobem konstruovaný trestní postih za lež v účetních dokladech (§ 254 odst. 1 trestního zákoníku). Konečně lze uvést, že trestným činem – byť se zanedbatelným trestem – je lživé prohlášení o majetku, které je adresováno soudu či jinému veřejnému orgánu (§ 227 trestního zákoníku).³⁵

Je mi zřejmé, že zákonodárce sledoval při rozdílné přísnosti postihu lži nejrůznější veřejné zájmy, avšak právní jistotou občanů – jak je žádoucí se (po právu) chovat – to otrásl. Vždyť: podám žalobu k soudu a v ní beztrestně lžu, avšak: podám lživé daňové přiznání finančnímu úřadu a čeká mě trestní postih. Nebo: pro účely žaloby v civilním sporném řízení si padělám např. smlouvu o půjčce a je to po právu, ale: padělám pro stejný účel směnku a můžu očekávat trest na tři až osm let odnětí svobody!

Oproti této nesystematičnosti naopak chápu speciální zásah trestního práva do oblasti odborné – ovšem pokud by se řídil určitými pravidly lži a byl systematický. Tlumočnická odpovědnost ve vztahu k lživému překladu, který podá orgánu veřejné moci (§ 347 trestního zákoníku); obdobně odpovídá lékař za lživou lékařskou zprávu, posudek nebo nález (§ 350 trestního zákoníku), avšak výstup znalce – znalecký posudek, může být (je-li lživý) shledán trestným, ať už je adresován komukoliv.

Lži ve věcech (hmotných)

Je to těžké stanovit nějaká pravidla lži v trestním právu, když nejsou jednoznačně vyjasněny základní pojmy. Např. pojem věc v ustanovení § 134 trestního zákoníku (s názvem „Věc a jiná majetková hodnota“). V odstavci 1 pojem věc definován není (pouze je zde uvedeno, co je také nutno považovat za věc) a v odstavci 2 se hovoří o tom, že „jinou majetkovou hodnotou se rozumí majetkové právo nebo jiná penězi ocenitelná hodnota, která není věcí a nevztahují se na ní ustanovení o věcech podle odstavce 1.“ Návaznost trestněprávních předpisů na soukromoprávní přímo vyplývá ze subsidiarity trestní represe (o potřebě jednoty právního řádu a s tím spojené právní

---

³⁵ Pravdivé prohlášení o majetku je požadováno např. v insolvenčním řízení nebo při výkonu rozhodnutí dle občanského soudního řádu.

jistotě ostatně hovoří i důvodová zpráva k občanskému zákoníku³⁶), a tedy i při definici pojmu věc (schází-li tato v trestních předpisech) bude nutno vycházet z občanského zákoníku (schází-li tato v trestních předpisech). Jak však bylo shora uvedeno, dotčený druhý odstavec § 134 trestního zákoníku používá pro jinou majetkovou hodnotu dikci „není věcí“. My však víme, že jiná majetková hodnota věcí dle občanského zákoníku je. Kategorie jiných majetkových hodnot v trestním zákoníku tak vlastně ve svém vymezení v § 134 odst. 2 označuje prázdnou množinu! Jedinou přípustnou interpretací pak je, že výraz jiná majetková hodnota je v textu trestního zákoníku nadbytečný a kdekoliv se hovoří o věci, je třeba mít na paměti, že se tím myslí i jiná majetková hodnota. To by mohlo mít v různých ustanoveních trestního zákoníku reálný dopad – např. by bylo možné ukrást pohledávku (viz § 205 trestního zákoníku).

Lži v hmotných věcech, které trestní zákoník postihuje, bychom mohli rozdělit na dvě kategorie: na trestné činy proti věcem z produkce státu, a na - víceméně náhodně vybrané - lži ve věcech, jež se týkají převážně soukromoprávních vztahů.

První kategorie tvoří vcelku ucelený systém věcí, jejichž produkce je výhradním právem státu. Lež, kterou pachatel do těchto věcí vtělí, je vždy významná; kvalitu hodnotíme podle standardního přístupu. Tuto kategorií reprezentují především peníze. Jejich ochrana je tradiční a tvrdá. Jak již v době dohasínajícího středověku deklaruje básník Villon: „Tak mince šidíš, než Tě pak kat za trest hodí v olej vřelý...“.³⁷ Podobně jako u veřejné listiny je trestáno téměř vše související se lží (opatření, padělání či udávání padělaných peněz). I zde si zákonodárce neodpustil nadbytečnou kreativitu, když rozlišuje padělání a pozměnění (viz § 233 trestního zákoníku). Přitom se jedná jen o jakési „množství“ lži. Komukoliv znalému významu slov musí být přece zřejmé, že pojem „padělání“ (nebo jeho synonymum „falšování“) zahrnuje jako podmnožinu i „pozměnění“ (nehledě k tomu, že z termínu pozměnění vůbec nevyplývá, že se jedná o změnu neoprávněnou). V tomto duchu komentář trestního zákona nepřesně vysvětluje, že padělání a pozměnění jsou dva nesouvisející pojmy; a že pozměněné jsou ty peníze, které byly vzaty z oběhu, ale jsou upraveny tak, aby byly považovány za

---

³⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Komentář k § 1.In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

³⁷ *Poprava uvařením*. Dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/Poprava_uvařením.

platné, nebo ty, které byly upraveny tak, aby vypadaly jako peníze vyšší hodnoty.³⁸

Výrazně méně přísná je ochrana jiných věcí, jejichž produkce je výhradním právem státu – tj. nálepky a kontrolní pásy (§ 245 trestního zákoníku), kolky a poštovní známky (§ 246 trestního zákoníku), razítko a pečetidlo (§ 349 trestního zákoníku).

Potud to shledávám pro občana zřejmým: důvěra v státem garantované (hmotné) věci by měla být chráněna. Zcela nesystematicky však vybočují z tohoto rámce různé trestné činy: např. poškozování spotřebitele (§ 253 trestního zákoníku) či padělání výtvarného díla (§ 271 trestního zákoníku). Pro danou oblast společenských vztahů by měla trestněprávně škodlivé jednání pokrývat skutková podstata trestného činu podvodu; a pokud ji nepokrývá, nemělo by být jednání trestné.

Nastavení pravidel lži

Z toho, co bylo řečeno, snad vyplynulo, že trestní zákoník je – pokud se týká systematického postihování lži – nahodilý. Měla by být proto nastavena pravidla lži, která by odstranila slabé stránky trestněprávních předpisů nebo jejich interpretace. Tyto slabé stránky shledávám především ve zbytečně komplikovaných právních ustanoveních, nesystematickém posuzování trestnosti lži a nedostatečné reflexi odpovědnosti dotčených subjektů.

Trestní zákoník je na mnoha místech „zaplevelený“ výrazy, které jsou nadbytečné nebo matoucí. Výrazy typu „podstatný význam pro rozhodnutí“ (§ 346 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku), „podstatně změni její obsah“ (§ 348 odst. 1 trestního zákoníku), „hrubě zkreslený“ jako údajná alternativa k „nepravdivý“ (na mnoha místech trestního zákoníku) či „pozmění“ vedle „padělá“ (rovněž u několika různých trestných činů) lze s klidným srdcem ze zákona vypustit a interpretace skutkových podstat bude stejná. Adresát právní normy pak alespoň nebude muset zbytečně hloubat nad nuancemi toho či onoho. Nadbytečně používané výrazy jsou důsledkem neznalosti logiky a rozsahu pojmů. Většinou se tak jedná o užití pojmu, který je podmnožinou jiného pojmu (např. „pozmění“ k „padělá“), nebo o pojem, který jen popisuje nutný myšlenkový proces posuzujícího orgánu – tj. zkoumání

---

³⁸ŠÁMAL, Pavel - PŮRY, František - RIZMAN, Stanislav: *Trestní zákon. Komentář. II. Díl.* Praha: C.H.Beck2004, s. 855.

společenské škodlivosti resp. kvality a významu lži (např. dikce „podstatně změni její obsah“).

Nesystematičnost trestněprávního posuzování lži má často příčinu ve snaze zákonodárce reagovat na „aktuální potřebu doby“, tedy jaksi si pomoci při prokazování společensky nežádoucích jednání. Příkladem toho budiž úvěrový podvod (§ 211 trestního zákoníku), který byl formulován za účelem účinnějšího postihu podvodného jednání při sjednávání úvěrů podnikateli od bankovních subjektů.³⁹ V důsledku této nepřiměřené právní úpravy jsou nepřipadně trestány i spotřební úvěry, jež byly v době zařazení skutkové podstaty úvěrového podvodu do trestního zákona věcí neznámou. Obdobně vytváří nevhodné disproporce zařazení skutkové podstaty padělání a napodobení díla výtvarného umění (§ 271 trestního zákoníku): proč by např. zajištění padělaného obrazu při domovní prohlídce mělo vyvolávat trestněprávní důsledky pro držitele, avšak zajištění padělané faktury na mnohamilionovou částku nikoliv? Platí to však i obráceně. Nepochybně je systematické a žádoucí chránit pravdivé údaje v obchodním a obdobném rejstříku, jak činí ustanovení § 254 odst. 2 trestního zákoníku. Proč však není stejným způsobem chráněn katastr nemovitostí? Vždyť lživé informace v něm obsažené mohou vést ještě k fatálnějším následkům.

Nejdůležitějšími aspekty, které by měly vytvářet pravidla lži jsou společenská škodlivost a přiměřená opatrnost – tedy určovatelé kvality a významu lži. Jinými slovy, každá lež, která je formálně definována ve skutkové podstatě trestného činu, musí být dostatečně společensky škodlivá, abychom ji považovali za významnou; a musí splňovat podmínku nemožnosti standardní eliminace jejím adresátem, abychom ji shledali kvalitní. Zejména na druhý aspekt, který je odrazem odpovědnosti aktérů právního jednání, se pravidelně zapomíná. Přitom je nábledni, že soukromé a trestní právo tvoří jeden celek, který je úzce provázán zásadou subsidiarity trestní represe. Typická zásada soukromého práva – *vigilantibus iura scripta sunt* (bdělým náležeji práva) by měla být do značné míry aplikována i na jednání subjektů v případě posuzování trestní odpovědnosti. Jinak by mohlo docházet k absurdním situacím, kdy dotčený zanedbá přiměřenou opatrnost, tj. poskytnutí standardní péče svým zájmům, jež lze od něho v dané situaci rozumně očekávat (např. nepřesvědčí se o právním stavu kupované nemovitosti) - tím „ztratí spor“ v civilním řízení, avšak bude moci uplatnit

---

³⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 253/1997 Sb. In: *ASPI* [právní informační systém]. WoltersKluwer ČR [cit. 10.5.2014].

nárok na náhradu škody v řízení trestním (např. při odsouzení lháře za trestný čin podvodu).

Když se zaobírám nesystematickou aktivitou zákonodárců a rozličnou aplikační praxí soudů, docházím k závěru, že by zásadnímu ustanovení pro posuzování trestní odpovědnosti v § 12 trestního zákoníku „slušel“ třetí odstavec, kupříkladu ve znění: „Škodlivost je rovněž dána požadavkem přiměřené opatrnosti jednající osoby, pokud to lze v dané situaci spravedlivě očekávat“. Tím by se mj. jednoznačně uzákonil nutný požadavek zkoumat nejen význam, ale i kvalitu lži.

Celé „učení“ o kvalitě a významu lži jako základních stavebních kamenech pravidel lži v trestním právu, není samoúčelné, nýbrž má sloužit k nastolení právní jistoty a rovnosti před zákonem. Občan má prostě právo znát základní kritéria pro svá jednání: napadne státem garantované veličiny, bude trestán; chová se ledabyle ke svým zájmům, stát mu nepomůže apod. Jen tak bude trestní zákoník a jeho interpretace vyvažující součástíkou v soukolí právního řádu.